

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشکده: علوم اجتماعی و اقتصادی

گروه علمی علوم اجتماعی

عنوان پایان نامه:

تبیین جامعه‌شناختی اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل

نخارش:

علی محمد یوسفیان آرانی

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر غلامرضا غفاری

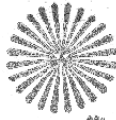
استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد جواد زاهدی ماندرانی

پایان نامه:

برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی

تیرماه ۱۳۹۱

دانشگاه پیام نور
دانشگاه پیام نور استان تهران
مهم‌ترین آگهی و اطلاعیه‌ها

شماره
تاریخ
پیوست

تصویب نامه

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جامعه‌شناسی تحت عنوان:

" تبیین جامعه‌شناختی اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل "

ساعت: 11-12

تاریخ دفاع: 91/04/25

درجه ارزشیابی: عالی

نمره: ۱۹،۲۵
فردوسی

هیات داوران:

امضا	مرتبه علمی	نام و نام خانوادگی	اساتید
	دکتر	جناب آقای دکتر غلامرضا شفقاری	استاد راهنما
	دکتر	جناب آقای دکتر محمدحسود زاهدی	استاد مشاور
		سرکار ششم دکتر پروانه دانش	استاد داور

تهران، انتهای غربی اتوبان شهید
هرست، بعد از دانشگاه علوم اجتماعی
شهرک شهید باقری، روزی فرهنگ
تلفن: ۴۴۷۳۱۹۰۹-۱۴
دورنگار: ۴۴۷۳۱۹۰۸

WWW.TPNU.AC.IR
gharb@tpnu.ac.ir

تقدیم:

کودکانه ام قرین غربت و غم بود.

تنها ۸ بهار ، بهار زندگی در کنارمان بود.

واز پس آن ، گرد یتیمی برای همه عمر بر رویمان نشست.

اشکها و لبخندهایم را با مادر و خواهرانم تقسیم کردم و در کنار بزرگ مردی (داماد خانواده) با " اندیشه پدرانه " روزگار سپری نمودیم. او که با کوله باری از سختی روزگار - آنهم در قهر طبیعت کویر- به دنبال رشد فضائل در نهاد کودکانه ام بود تا بزرگی را تجربه نمایم. خداوند را به پاس همه خوبیهای او شاکرم.

و امروز که سالها از سایه پر مهر پدرانه محروم مانده ام تنها " یاد " اوست که دلم را تسلی می دهد و این یعنی معجزه پدرانه- هرچند از او دور باشی.

این ره آورد دانشگاهی ام را به روح آسمانی پدرم مرحوم **استاد ابراهیم یوسفیان** تقدیم می کنم او که در مکتب خانه علم و قرآن نیکو شاگردانی را پرورش داد . باشد که او نیز از ثوابش بی نصیب نماند .

و نیز به "**مادر و خواهران**" خوبم که زحمتهای دوران کودکی و نوجوانیم بر دوش آنها بود.

و نیز به "**همسر**" به پاس قدردانی از قلبی از آکنده از عشق و معرفت که محیطی سرشار از سلامت و امنیت و آرامش و آسایش را برایم فراهم آورد و همچنین به فرزندان دلبندم "**امیر حسین و زهرا**" که صبورانه و صادقانه من را همراهی نموده اند تا بتوانم در کمال آرامش و آسایش به تهیه و تنظیم پایان نامه بپردازم پیشکش می کنم .

تقدیر و سپاس:

اول سپاس - بی حد و قیاس - سزاوار آفریدگاری است که نعمتش گسترده است و خلائق بر رحمتش سر سپرده ، چه آنکه قاموس خلقت از ناموس اوست

دوم سپاس ، شایسته اولین معلم انسانیت و آزادگی است . او که با دانایی و آگاهی به انسانها منزلت بخشید . سوم سپاس ، ویژه معلمان و اساتیدی است که با آموختن الفبای زندگی تا به امروز نور علم را در وجودمان تابانیدند .

و نیز سزاوار ذکر نام اوست استاد فرهیخته زنده یاد **دکتر حسین غنیمی آرائی** که افق نگاه و اندیشه اش باعث شکوفایی اندیشه های خطه کویر بود .

استاد راهنمای این پژوهش - **جناب آقای دکتر غلامرضا غفاری** - در ایجاد فرصت برای ورود به یکی از مهمترین مسائل اجتماعی سهم مهمی داشته اند . و با صبر و حوصله فراوان و با رهنمودهای صائب خود مرا در انجام این تحقیق رهنمون می کردند .

استاد مشاور - **جناب آقای دکتر محمد جواد زاهدی مازندرانی** - که در طول دوران تحصیلات تکمیلی بهره های فراوان از ایشان برده ام .

و بهره مندی از نظرات دوستان مشفق و فرهنگی آقایان دکتر اصغر شیره پز ، محمود گنجی پور ، میثم نمکی ، سید شهاب الدین طباطبایی (موسسه زبان عماد) که باعث غنی شدن یافته های این پژوهش بودند و همچنین مدیریت محترم آموزش و پرورش و همکاران فرهنگی و خانم استادیان که امکان تحقیق میدانی را در سطح آموزشگاهها فراهم نمودند ، مراتب تشکر و قدردانی خود را نثارشان می نمایم .

و در پایان سپاس و قدردانی خود را نثار تمامی اساتید بزرگوام در گروه علوم اجتماعی دانشگاه پیام نور تهران (تحصیلات تکمیلی) می نمایم که لذت خواندن و دانستن را به اینجانب ارزانی داشتند . هرچند تلاشها ، یافته ها و دانسته های خود را در این زمینه اندک و راه را بس طولانی می شمارم ، اما همین قدم ها را مدیون تمامی این بزرگوران می دانم . در نهایت ، بنابر خصلت پایان ناپذیر دانش ، این مطالعه از کاستی ، نقصان و اشتباهات احتمالی اینجانب مبرا نیست که امید است مطالعات آتی در این موضوع ، هم به روشنی به آن بپردازد و هم با رویکردی عالمانه ، تحلیل های عینی و خردورانه برای آن بیابند .

چکیده

اعتماد از شاخص‌های مهم سرمایه اجتماعی است. اعتماد اجتماعی یکی از اجزای ضروری برای برقراری نظم و توسعه همه جانبه شهری و محلی که در آن همه آحاد جامعه در آن مشارکت فعال دارند می باشد. می توان گفت اعتماد پیش شرط عمده و کلیدی برای موجودیت هر جامعه محسوب می شود و برای حل مسایل اجتماعی ضروری به نظر می رسد. شهرآران و بیدگل یکی از شهرهای سنتی و مذهبی ایران است که از یک محیط اجتماعی متمایز و منحصر به فردی برخوردار می باشد و فاقد هرگونه تنوعات قومی، مذهبی و زبانی چشمگیر بوده و فرهنگ مذهبی و عناصر سنتی خود را حفظ نموده است ولیکن بنا به دلایل متعددی از جمله: گسترش شهرنشینی، تغییرات فراوان اقتصادی و اجتماعی، ایجاد فرصتهای جدید اشتغال زایی، افزایش تعامل با افرادی خارج از محورهای خویشاوندی نیاز به ایجاد روابط مبتنی بر اعتماد را در این شهر جدی تر ساخته است. لذا شناسایی وضعیت اعتماد و سازو کارهای موثر بر آن عامل مهمی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شهرستان خواهد بود. در نتیجه هدف اصلی این تحقیق، تبیین جامعه شناختی اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل و عوامل موثر بر آن است. در این تحقیق از روش پیمایش استفاده شده و برای گرد آوری داده ها از پرسشنامه محقق ساخته استفاده شده است. جامعه آماری آن شهروندان ۱۸ سال به بالای شهر آران و بیدگل بوده که از این جمعیت نمونه ای به حجم ۳۸۱ نفر انتخاب و مورد مصاحبه قرار گرفته اند. پس از جمع آوری داده ها و پردازش آنها در نرم افزار SPSS با استفاده از فنون آماری تعبیه شده در این نرم افزار مورد آزمون و تحلیل قرار گرفته اند. یافته ها نشان می دهد میانگین اعتماد اجتماعی در شهر آران- و بیدگل بالاتر از حد متوسط می باشد. همچنین میانگین اعتماد عام گرایانه به ترتیب بیشتر از اعتماد نهادی و اعتماد خاص گرایانه است و تفاوت معناداری هم میان اعتماد خاص گرایانه و اعتماد عام گرایانه میان شهروندان ناحیه آران و شهروندان ناحیه بیدگل وجود ندارد. به عبارت دیگر با فرا رفتن میزان اعتماد از محدوده خانواده و نظام خویشاوندی به حوزه های بسط تر اجتماعی میزان اعتماد تعمیم یافته به عنوان شاخصی از اعتماد عام گرایانه فزونی یافته است. بنابر این به منظور تسریع در روند توسعه شهر آران و بیدگل (که مورد درخواست شهروندان نیز می باشد) لزوم برنامه ریزی برای گسترش و افزایش این بخش از اعتماد امری ضروری و اجتناب ناپذیر است. بین متغیرهای مستقل مدل مفهومی (پنداشت نسبت به عملکرد مدیران، شبکه های اجتماعی، سنت گرایی، گستردگی روابط خانوادگی، آگاهی شهروندی، احساس تعلق به منطقه سکونت و پنداشت نسبت به توزیع نابرابر امکانات) با متغیر وابسته (اعتماد اجتماعی) رابطه معناداری وجود دارد. در بین متغیرهای مستقل تحقیق، متغیر پنداشت نسبت به عملکرد مدیران بیشترین سهم را در تبیین میزان اعتماد اجتماعی داشته است.

واژگان کلیدی: اعتماد اجتماعی، اعتماد نهادی، اعتماد بین شخصی، آگاهی شهروندی، شبکه های اجتماعی

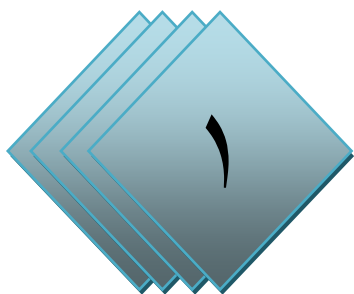
فهرست

صفحه	عنوان
	فصل اول : کلیات تحقیق
۱	مقدمه
۱	۱-۲- بیان مسئله
۴	۱-۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق
۶	۱-۴- اهداف تحقیق
	فصل دوم : ادبیات تحقیق
۷	مقدمه
۷	۲-۱- مفهوم اعتماد
۱۳	۲-۲- فرهنگ اعتماد
۱۴	۲-۳- علائم و کارکردهای اعتماد
۱۸	۲-۴- اعتماد عام گرایانه - خاص گرایانه
۲۱	۲-۵- اشکال عمده اعتماد
۲۷	۲-۶-۱- پیشینه موضوع
۳۳	۲۲-۷- تبیین نظری اعتماد اجتماعی
۳۳	۲-۷-۱- نظریه پردازان کلاسیک جامعه شناسی
۳۷	۲-۷-۲- نظریه پردازان متاخر جامعه شناسی
۷۲	۲-۸- چارچوب نظری تحقیق
۷۴	۲-۹- مدل فرضی تحقیق
۷۵	۲-۱۰- فرضیه های تحقیق
	فصل سوم: روش شناسی تحقیق
۷۸	۳-۱- ابزار تحقیق
۷۸	۳-۱-۱- متغیروابسته
۷۸	۳-۱-۲- متغیرمستقل
۷۹	۳-۱-۳- متغیر زمینه ای
۸۰	۳-۲- روایی ابزار تحقیق

۸۰	۳-۳- پایایی ابزار تحقیق
۸۱	۳-۴- جامعه آماری و حجم نمونه
۸۱	۳-۵- روش نمونه گیری
۸۳	۳-۶- تعریف متغیرهای تحقیق
۸۳	۳-۶-۱- متغیر وابسته
۸۴	۳-۶-۲- متغیرهای مستقل
۸۶	۳-۷- روشهای آماری تحلیل داده ها
	فصل چهارم: تحلیل داده ها
۸۷	۴-۱- توصیف متغیرها
۸۷	۴-۱-۱- توصیف متغیرهای زمینه ای
۱۰۰	۴-۱-۲- توصیف متغیرهای مستقل
۱۱۸	۴-۱-۳- توصیف متغیر وابسته
۱۲۶	۴-۱-۴- آماره های توصیفی متغیرهای مستقل
۱۲۷	۴-۱-۵- آماره های توصیفی متغیر وابسته
۱۲۸	۴-۲- آزمون فرضیه ها
۱۲۸	۴-۲-۱- آزمون و تحلیل فرضیه های اصلی و فرعی تحقیق
۱۴۹	۴-۳- رگرسیون و تحلیل چند متغیره فرضیه های تحقیق
۱۵۱	۴-۴- آزمون تحلیل مسیر
۱۵۲	۴-۵- مدل تجربی تحقیق
	فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری
۱۵۳	۵-۱- خلاصه
۱۵۵	۵-۲- نتیجه گیری
۱۵۸	۵-۳- تحلیل
۱۶۲	۵-۴- پیشنهادهای اجرایی
۱۶۴	۵-۴- محدودیتهای تحقیق
۱۶۵	منابع
۱۷۳	ضمائم

فصل اول:

کلیات تحقیق

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

انسان موجودی اجتماعی است و برای زندگی در جامعه، نیاز به ارتباط با انسان‌های دیگر دارد. امروزه در همه جوامع اعم از توسعه یافته و یا در حال توسعه، شاهد گسترش ارتباطات اجتماعی هستیم. با توجه به این‌که توسعه ارتباطات فواصل زمانی و مکانی را در نوردیده و به افراد، گروه‌ها و سازمان‌های مختلف امکان برقراری روابط متقابل را داده است، لزوم اعتماد افراد به یکدیگر، بیش از پیش احساس می‌شود.

اعتماد اجتماعی یکی از اجزای ضروری برای برقراری نظم و توسعه همه جانبه شهری و محلی که در آن همه آحاد جامعه در آن مشارکت فعال دارند می‌باشد. می‌توان گفت اعتماد پیش شرط عمده و کلیدی برای موجودیت هر جامعه محسوب می‌شود و برای حل مسایل اجتماعی ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۱- بیان مساله

انسان به حکم اینکه موجودی اجتماعی است و به تعبیری تمایل به زندگی اجتماعی ریشه در فطرت او دارد ناگزیر از ایجاد ارتباط با دیگران است. ارتباطی که در پرتو آن موفق گردد نیازهای خویش را ارضاء و مشکلات و نارسایی‌های خود را مرتفع نماید و بطور متقابل در رفع مشکلات و کاستی‌های متعدد دیگران مؤثر باشد. بنابراین هدف انسان‌ها در زندگی ارضا نیازها بوده و روابط اجتماعی وسیله‌ای برای رسیدن به آن است. لذا افراد برای ایجاد مناسبات گوناگون در روابط متقابل خود با یکدیگر نیازمند ویژگی عام و مهمی اند که همان اعتماد متقابل میان کنشگرانی است که می‌خواهند با یکدیگر به تعامل بپردازند. در واقع در هر رابطه اجتماعی چه در قالب روابط اعضای یک گروه کوچک دوستانه و یا یک گروه نخستین و چه در میان اعضای که مواضع گوناگون را در جامعه اشغال کرده اند این ویژگی کم و بیش مفروض است و تصور رابطه یا تعاملات اجتماعی بدون وجود

حداقلی از اعتماد متقابل غیر قابل مفروض است و به اعتبار اعتمادی که به زبان و معانی و سمبلها، اخلاق، دانش، تجربه، گفته‌ها، رفتار و اعمال و ... وجود دارد، می‌توان با دیگران وارد تعامل شد. علاوه بر ساخت و میزان روابط در یک جامعه، استحکام روابط بین اعضای آن بسیار حایز اهمیت است. استحکام روابط، احساس دوری و نزدیکی افراد نسبت به هم یا احساس پیوند قوی در روابط بین افراد، عامل اساسی در دوام و استمرار اینحالت است. انسان‌ها به طور ذاتی در تعامل و تقابل با دیگران، نیازهای خود را برطرف ساخته و گذران امور می‌کنند. اثرات این کنشهای متقابل و نقش آنها تا حدی است که حذف آن زندگی را غیرممکن می‌سازد، دانشمندان علوم اجتماعی با نگرشی کنجکاوانه در جوامع، به شناسایی این کنش‌ها پرداخته و به مجموع عواملی پی برده‌اند که آن را سرمایه اجتماعی^۱ نامیده‌اند. این مفهوم، در برگزیده مفاهیمی همچون اعتماد، همبستگی و وفاق اجتماعی میان اعضای یک گروه یا یک جامعه است (مویدفر: ۱۳۸۴، ۳۴).

اعتماد اجتماعی صورتی از روابط اجتماعی است که مفهوم تعامل و کنش اجتماعی جمعی اعضای جامعه در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی است. و مانند دیگر واقعیت‌های اجتماعی متاثر و اثر گذار بریافت اجتماعی و فرهنگی جامعه و تسهیل کننده فرایندهای کنش مشارکتی، وفاق و انسجام و در نهایت تثبیت بخش نظم اجتماعی است (غفاری، ۱۳۸۳: ۱۱). اعتماد اجتماعی بیانگر حسن ظن افراد نسبت به سایر افراد جامعه می‌باشد که این امر موجب گسترش و تسهیل روابط اجتماعی فرد با آنها می‌باشد. ارزش‌های بنیادی که می‌تواند بستر لازم را برای کسب اعتماد اجتماعی در یک جامعه فراهم آورد، صداقت، صراحت، برنامه محوری، کارآمدی، شفافیت، مسئولیت‌پذیری و آینده‌اندیشی است.

جامعه ما طی دهه‌های گذشته کم و بیش شاهد تحولات اجتماعی بوده است که یکی از نتایج آن گسترش و تعمیم تمایزات است و این تحولات عمدتاً بیرونی بوده‌اند. آن چه مسلم است این است که تحولات، مناسبات اجتماعی را از شکل سنتی آن خارج ساخته و جامعه ما دیگر تا حد زیادی اختصاصات یک جامعه سنتی را حداقل در ظاهر امر و در لایه‌های بیرونی مناسبات اجتماعی ندارد (محمدی شکیبا، ۱۳۷۵: ۹).

حوزه و قلمرو این تحقیق شهر آران بیدگل است که به دلیل ویژگی خاص و شرایط متفاوت و بعضاً تاریخی به عنوان جامعه هدف این تحقیق انتخاب شده است:

۱. Social capital

شهرآران و بیدگل مرکز شهرستان آران و بیدگل در زمره مناطق کمتر توسعه یافته و در حال گذار و رو به توسعه است و تغییر و تحولات شتابان در این منطقه، تمایزات اجتماعی و به تبع آن مناسبات اجتماعی جدیدی را به وجود آورده است که نیازمند نظم نوینی است. نظمی که شالوده های آن بانظم سنتی تفاوت اساسی داشته باشد. نگاهی به سابقه تاریخی این شهر گویای آن است که این شهر از ترکیب وادغام دو نطقه شهری بوجود آمده که هر کدام حامل ارزشها وهنجارهای خاص خود (مردمانی با آداب ورسوم و گویش کمی متفاوت) بوده اندودر بعضی مواقع الگوهای رفتاری و سبک زندگی ویژه ای برای خود داشته ودارند. حاکمیت دودیدگاه دراین شهر ضمن اثبات بروزنگاههای خاص در افراد وحتىی در مدیریت شهری، باعث تشدیدشکاف، سلب اعتمادوبعضا رقابتهای منفی متاثر از نگاههای متعصبانه وایجادگسست اجتماعی میان ساکنان دو منطقه ومهمتر از همه تضعیف احساس شهروندی واعتماد اجتماعی می باشد.

وضعیت فعلی روابط اجتماعی، سیاسی، اقتصادی شهر به گونه ای است که مردم علیرغم تفاوتهای ذکر شده در کنار یکدیگر زندگی نموده و مراودات اجتماعی و دادوستدهایی بین اهالی وجود داشته وحتىی ازدواجهایی هم بین خانواده های این دونقطه از شهر صورت پذیرفته است. دربخش صنعت نیز همکاری وتعاملهای گسترده ای به لحاظ جذب نیرودر بین صاحبان صنایع وجود دارد، در بخشهای فرهنگی وآموزشی نیز شاهد تعاملات منطقی می باشیم. ولی در حوزه های اجتماعی و مدیریتی همانند گذشته اختلاف نظرهایی وجود دارد که باعث شده سطح اعتماد در شهروندان کاهش یافته وگاه به حدافل برسد. به عنوان مثال نتیجه انتخابات شورای شهر وانتخاب شهرداروسایر مسئولین موید این مطلب است وعکس العملهای متفاوت میان عوام و بعضی خواص ونخبگان مشاهده می شود. که خروجی آن ایجاد رقابتی شدید برای کسب تمام کرسیهای شورای شهر در بین مردم این دونقطه شهر بوده است. این موضوع حتی به سبک ریشه دار تری در مناسبات مذهبی خود نمایی می کند، هرچند شیوه سنتی مراسمهای عزاداری در منطقه خود برخاسته از یک غنای فرهنگی به شمار می آید.

از امهات مسائل ومشکلات ضعف یا سلب اعتماد به مثابه یک ثروت اجتماعی، فرار سرمایه های انسانی وبه تبع آن سرمایه اقتصادی به خارج شهر، تاخیر درروند طبیعی امور وهزینه بر شدن آنها، اخلال در روابط وتعاملات وایجاد مشکلات در مشارکت اجتماعی، نظم اجتماعی وسلامت آن وبطور کلی کند شدن آهنگ توسعه همه جانبه می باشد. لذا اعتماد به عنوان مهمترین شاخص سرمایه اجتماعی و یک مکانیسم با کارکردهای متعدد اجتماعی، سیاسی و اقتصادی وتسهییل گر مشارکت وتعاون اجتماعی و رشدارزشهای مردم سالارانه می تواند نقش مهمی را دربرقراری نظم اجتماعی

و پیوند بین شهروندان با نهادهای مختلف اجتماعی به عنوان تسهیل گران امر توسعه قلمداد شود و ضمن گسترش انسجام اجتماعی و مشارکت شهروندان در تقویت و ارتقاء بخشی و مشروعیت نهادها کمکی برای مسئولین در برنامه ریزیهای شهرستان باشد. راههای برون رفت از این شکاف های اجتماعی و برقرار کردن انسجام و اعتماد اجتماعی و ترغیب به آن به نوبه خود حائز اهمیت بوده و این موضوع می تواند از مشخصه های سرمایه اجتماعی باشد، بدین ترتیب بررسی اعتماد مردم به یکدیگر (اعتماد بین شخصی) و همچنین اعتماد مردم به افسار و نهادهای رسمی و غیر رسمی (اعتماد نهادی) می تواند، پاسخی بر این پرسشها باشد:

- ۱- میزان اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل تا چه اندازه است؟
- ۲- میزان اعتماد عام گرایانه و خاص گرایانه در شهر آران و بیدگل چه وضعیتی را دارد؟
- ۳- مقایسه میزان اعتماد در دو ناحیه آران و بیدگل چه تفاوتی را نشان می دهد؟
- ۴- مقایسه میزان اعتماد عام گرایانه و خاص گرایانه در دو ناحیه آران و بیدگل چه تفاوتی را نشان می دهد؟
- ۵- عوامل تأثیرگذار بر اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل و به تفکیک دو ناحیه آران و بیدگل کدام اند؟

۱-۲- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق :

گرایش به بررسی اعتماد اجتماعی، به منزله یک مسأله اساسی، به صورت خارق العاده ای در حال افزایش است و به خصوص در اکثر دانشگاه های دنیا، در رشته هایی چون جامعه شناسی، سیاست، اقتصاد، روانشناسی، تاریخ، فلسفه، مدیریت، مطالعات سازمانی و انسان شناسی این روند، قابل مشاهده است (دیپی: ۲۰۰۳، ۳).

گفته می شود که اعتماد اجتماعی حتی بر روی رشد شتابان اقتصادی، افزایش بازده رونق اقتصادی، فراهم کردن سود عمومی، ایجاد همبستگی اجتماعی و همکاری، هماهنگی، رضایت از سطح زندگی، ثبات دموکراسی و توسعه و حتی تندرستی و افزایش امید به زندگی اثرگذار است (نیوتن: ۲۰۰۳، ۳).

اعتماد اجتماعی به منزله یک مقوله اجتماعی، از مسایل اساسی بوده و نمود آن در تمامی سطوح جامعه متبلور است. یک دولت برای اجرای برنامه های اصلاحی، یک کارفرما برای بالا بردن تولید محصولاتش، یک سرپرست اداره برای موفقیت در کارش، یک پزشک برای معالجه بیمارش و یک استاد برای افزایش کارایی آموزشی اش نیازمند جلب اعتماد کسانی هستند که تحت نظارت آن ها

به فعالیت می پردازند و موفقیت آنها در گرو جلب اعتماد زیردستانشان است. به اعتقاد افه اعتماد، تنها یکی از پدیده های اجتماعی جالب و بغرنجی نیست که به تازگی پژوهش های گسترده ای درباره آن انجام گرفته باشد، علاقه ای که اخیراً نسبت به این پدیده در آثار اندیشمندانی چون فوکویاما، سلیگمان، گامبتا، گیدنز، لوی، میزتال، پوتنام و آیزنشتاد نسبت به سایر پدیده های اجتماعی از قبیل سرمایه اجتماعی، احترام متقابل، شهرت اجتماعی، اطمینان، انجمن پذیری، انسجام اجتماعی و جامعه مدنی که با این پدیده ارتباطی تنگاتنگ دارند ابراز می شود، می تواند با تشخیص این مشکل اصلی سیاست گذاری عمومی در برقراری و تداوم هماهنگی و همبستگی اجتماعی چیست رابطه داشته باشد (افه: ۱۳۸۵، ۲۰۴). اعتماد به عنوان پایه و اساس کنش اجتماعی مقوله ای فرآیندی و چند مرحله است که به مرور زمان و به دشواری شکل می گیرد حال آنکه سلب اعتماد دفعی و لحظه ای است. اهمیت پیامدهای بی اعتمادی به ترتیب از سطح خرد به سطح کلان افزوده می شود به نحوی که اگر در سطح روابط شخصی بین افراد بی اعتمادی رخ دهد وفاداری بین آنان تقلیل یافته و در نهایت موجب تعارض بین دو یا چند نفر محدود خواهد شد. این بی اعتمادی در سطح میانی اهمیت بیشتری می یابد. به طوری که احتمالاً موجب تعارض بین گروهی شده که می تواند جنبه محلی و منطقه ای داشته باشد. این مهم در جامعه ای که نظم اجتماعی آن به لحاظ وضعیت و موقعیت در حال توسعه ای در آن ناپایداری بیشتری ایجاد نموده بیشتر مشهود می باشد. شهرآران و بیدگل به عنوان مرکز شهرستان نیز از این قاعده مستثنی نیست. این شهر به عنوان یکی از شهرهای سنتی و مذهبی ایران از یک محیط اجتماعی متمایز و منحصر به فردی برخوردار می باشد و فاقد هرگونه تنوعات قومی، مذهبی و زبانی چشمگیر بوده و فرهنگ مذهبی و عناصر سنتی خود را حفظ نموده است ولیکن بنا به دلایل متعددی از جمله: گسترش شهرنشینی، تغییرات فراوان اقتصادی و اجتماعی، ایجاد فرصتهای جدید اشتغال زایی، افزایش تعامل با افرادی خارج از محورهای خویشاوندی نیاز به ایجاد روابط مبتنی بر اعتماد را در این شهر جدی تر ساخته است. لذا اعتماد سازی و افزایش اعتماد به عنوان عامل مهمی در زمینه سازی و ایجاد و پرورش سرمایه انسانی و بازشناسی تفاوت های فرهنگی و سیاسی و ارتقاء سرمایه اجتماعی عامل مهمی در توسعه اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی شهرستان خواهد بود و تقویت آن باعث ارتقاء میزان اعتماد در کل شهرستان خواهد شد.

۱-۳- اهداف تحقیق:

از آنجا که هر تحقیقی در پی دستیابی به یک سری اهداف و کشف مجهولات و نادانسته ها در مورد موضوعی خاص می باشد ، در این تحقیق نیز اهداف متعددی مورد نظر است که می توان آنها را به سه دسته اهداف اصلی ، اهداف اختصاصی ، و اهداف کاربردی تقسیم کرد:

۱- هدف اصلی: هدف اصلی این تحقیق ، تبیین جامعه شناختی اعتماد اجتماعی در شهر آران و بیدگل و عوامل موثر بر آن است

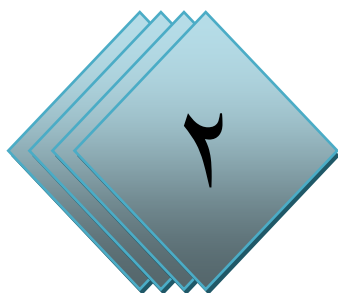
۲- اهداف اختصاصی : با توجه به هدف اصلی این تحقیق در بالا، می توان اهداف اختصاصی زیر را برای این تحقیق مورد نظر قرار دارد:

- رابطه بین متغیرهای زمینه ای، گستردگی روابط خانوادگی، پنداشت نسبت به عملکرد مدیران ، سنت گرایی ، احساس تعلق به منطقه سکونت ، آگاهی شهروندی، پنداشت نسبت به توزیع نابرابر امکانات، شبکه های اجتماعی با اعتماد اجتماعی شهروندان آران و بیدگل چگونه است.

۳- اهداف کاربردی : تحقیق حاضر به بررسی یکی از مولفه های سرمایه اجتماعی یعنی اعتماد اجتماعی می پردازد . از این رو شناخت میزان اعتماد اجتماعی و عوامل تاثیر گذار بر آن به عنوان یکی از پارامترهای نرم افزاری توسعه نقش به سزایی در توسعه اجتماعی ، فرهنگی و اقتصادی خواهد داشت . باید خاطر نشان ساخت اگر منابع مادی فراوانی در جامعه موجود باشد ، ولی میزان اعتماد مردم در آن جامعه پایین باشد نوعی انفعال گرایی در مردم به وجود می آید که این امر به نوبه خود ، ضد توسعه قلمداد می شود . بنابراین تحقیق حاضر می تواند کمک موثری به مسئولین در برنامه ریزی های آتی باشد.

فصل دوم:

ادبیات تحقیق

مقدمه

اعتماد اجتماعی را می توان هم به لحاظ کاربردی وهم به لحاظ نظری مورد بررسی قرارداد یعنی هم تحقیقی بنیادی است که می توان از آن برای شناخت بیشتر جامعه شناسی مورد استفاده قرار داد وهم تحقیقی کاربردی است که می توان از نتایج حاصل از آن در برنامه ریزی وسیاست گذاریهای خرد وکلان استفاده نمود. در این فصل خواسته اصلی نگارنده توجه به ادبیات اعتماد وبحث های نظری یعنی فراهم نمودن تعبیرها وتفسیر های مفهومی از مفهوم اعتماد است. سپس به تبیین مفهوم فرهنگ اعتماد و علائم وکارکردها و اشکال اعتماد پرداخته وپس از ذکر پیشینه مطالعات صورت پذیرفته در رابطه با موضوع پژوهش وتبیین نظری آن، چهارچوب نظری تحقیق عنوان ومدل فرضی آن پیشنهاد گردیده است.

۲-۱- فضای مفهومی اعتماد و مفاهیم وابسته به آن

۲-۱-۱- مفهوم اعتماد

اعتماد^۱ یکی از جنبه های مهم روابط انسانی وزمینة ساز مشارکت وهمکاری میان اعضای جامعه می باشد. اعتماد، مشارکت را در زمینة های مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی سرعت بخشیده و تمایل افراد را برای همکاری با گروه های مختلف جامعه افزایش می دهد. بیان معنی و مفهوم دقیقی از اعتماد اجتماعی کار ساده ای نیست، ولی می توان گفت اعتماد اجتماعی، انگیزه و کاتالیزوری است که بستر لازم را برای تبادلات اجتماعی فراهم می کند.فاکتورهایی مانند صداقت و انصاف که تقویت کننده روابط بین افراد هستند، در مهندسی اعتماد ضروری اند و باید به طور مستمر حفظ شوند. برخی کارشناسان اعتماد را نوعی ریسک می دانند، یعنی شکلی از همکاری که لزوماً سود و فایده ای ندارد و همواره این خطر وجود دارد فردی که به او اعتماد شده است خیانت کند و

۱. trust

طبق انتظار و پیش بینی عمل نکند. به همین دلیل می توان گفت اعتماد یک بازی استراتژیک است. ارزش هایی که فراهم آورنده بستر اعتماد اجتماعی^۱ هستند، جهانی نیستند و می توانند وابسته به فرهنگ ها، محیط ها و زمان های مختلف باشند. این که اعتماد اجتماعی، مهم است یک حقیقت ثابت شده است. برخی کارشناسان، اعتماد اجتماعی را در کشورهای مختلف با هم مقایسه می کنند. این اقدام با این انگیزه صورت می گیرد که اعتماد اجتماعی می تواند ارتقا دهنده سطح کارهای گروهی، تشریک دانش، مشارکت های عمومی، تعاملات اجتماعی و کارایی جامعه شود (شبکه حکمت: ۱۳۹۰).

مفهوم اعتماد که به منزله یک شاخص کلیدی است، فرایند دگرگون شدن پیوندهای یک سویه به چند سویه است که در آن همبستگی بین افراد افزایش می یابد و علاقه آن ها نسبت به یکدیگر فزونی می گیرد. و راه را برای کنترل خود هموار می سازد در چنین فضایی، نظارت اجتماعی بیشتر بر اساس احساس خجالت و شرم است تا احساس ترس و بیم و افراد از کنترل اجتماعی دیگران بی نیازند و این مفهومی است که با سرشت انسان سازگاری زیادی دارد. طبق این دیدگاه، اعتماد متقابل اجازه می دهد که تعاملات در جامعه، به صورت گسترده و روان جاری گردد (چلبی: ۱۳۷۵، ۷۳).

اعتماد در زبان فارسی مترادف با تکیه کردن، واگذاشتن کار به کسی، اطمینان، وثوق، باور و اعتقاد به کار گرفته می شود (عمید، ۱۳۶۹: ۲۰۱). در زبان لاتین نیز اعتماد، معادل کلمه ایمان مورد استفاده قرار گرفته است. در ریشه کلمه ایمان^۲، مفهوم وثوق و اعتماد، تسلیم در برابر اراده دیگری و اطمینان به شخص مستتر است. ارائه یک تعریف مشخص و قطعی از اعتماد اجتماعی کاری سخت و دشوار است. آنچه موضوع را بیشتر پیچیده می کند، مترادف هایی است که برای آن وجود دارد از جمله اشتراک، همدلی، تحمل و برادری، اطمینان، اتکا داشتن، آرامش داشتن، به دیگری تکیه کردن و غیره. اما در کل میتوان آنرا برآیند و ماحصل انگیزش^۳ و محرکی^۴ برای شکل گیری روابط اجتماعی دانست. اعتماد اجتماعی مستلزم معیارهایی چون؛ صداقت مشهود^۵، عینیت^۶،

۱. Social trust

۲. Self control

۳. faith

۴. motivaion

۵. Impetus

۶. Perceived honesy

۷. objectivity

ثبات^۱، شایستگی^۲، انصاف^۳ و همه آن چیزهایی است که روابط افراد را بر اساس عمل مداوم به این ملاک‌ها تداوم و وسعت می‌بخشد. از این رو لازم است در بررسی اعتماد، آنرا به مثابه ساختاری در نظر گرفت که در آن علاوه بر توجه به ابعاد شخصیتی و فردی به زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی نیز به طور همزمان توجه می‌شود و آن را بر روی پیوستاری تصور کرد که اجزاء و ابعاد اصلی آن در ارتباط زنجیره وار با یکدیگر قرار گرفته باشند. تنها در چنین حالتی است که می‌توان تمامیت اعتماد را در درون یک جامعه به شرح و تفصیل نشست (زین آبادی، ۱۳۸۷: ۱۲).

هریک از اندیشمندان و صاحب‌نظران علوم اجتماعی نیز با توجه به رویکردهای گوناگون خود در حوزه روانشناسی، جامعه‌شناسی، سیاست، اقتصاد، و روانشناسی اجتماعی و غیره تعاریف و تفسیرهای مختلفی از مفهوم اعتماد ارائه داده‌اند و هرکدام ابعاد جداگانه‌ای از این موضوع را مورد بررسی قرار داده‌اند.

"توکویل" معتقد است مشخصه جوامع شهری، اعتماد اجتماعی بنیانی به هم و همکاری با هم و وابسته به فعالیت‌های عام که روح شهروندی را ایجاد می‌کند است (توکویل، ۱۹۶۸).

"وبر" رفتار عقلانی ارزشی و عقلانی را وابسته به وجود و حضور اعتماد می‌داند. اعتمادی که منشاء آن منافع فردی و گروهی است. این اعتماد می‌تواند نقش مهمی در انواع مشروعیت‌ها داشته باشد. از نظر وبر، اعتماد بر روابط و مشروعیت‌های سنتی^۴ و فرهنگدانه^۵ و بر مشخصه‌های غیر-عقلانی استوار است. این نوع اعتماد در رفتارهای عقلانی ارزشی^۶ و عقلانی^۷ هدف مند هم وجود دارد. مثلاً در روابط و تعهدات دوجانبه، این قدرت است که ماهیت روابط دوجانبه را شکل می‌دهد. ظاهراً رشد بوروکراسی در جوامع جدید و بسط روابط و ساختارهای عقلانی باید نشانه این باشد که اعتماد دیگر نقش مهمی در جامعه ندارد. به هر حال وبر تا کید می‌کرد که همزمانی این دو باعث تکمیل یکدیگر می‌شود. بنا به گفته وی توافقات دوجانبه بتدریج خود را بصورت یک نظم جدید نشان می‌دهد؛ نظمی که مبتنی بر مشروعیت است.

۱. consistency

۲. competence

۳. fairness

۴. traditional

۵. charismatic

۶. Value- rational

۷. Objective- rational

"تو نیس" معتقد است در جوامع سنتی یا گماین شافت، اعتماد مانند احترام و حس تعلق شخصی، فضیلتی برای افراد است، در حالی که در جوامع گزلفشافت، اعتماد غیر شخصی و رسمی است. "پارسونز" عامل ایجاد اتحاد و انسجام اجتماعی و ثبات و نظم را اعتماد می داند. به عقیده وی اعتماد، این باور را در افراد ایجاد می کند که دیگران به منظور دستیابی به یک موقعیت گروهی از منافع شخصی دست می کشند. اعتماد در واقع موجب می شود که دیگران به تعهدات و مسئولیت-هایشان عمل کنند و موقعیت دیگران را درک نمایند. وی نظام منسجم را نظامی می داند که بتوان به عاملان آن در انجام وظایفشان اعتماد کرد که این امر خود به پایداری و نظم سیستم اجتماعی کمک می کند (انعام، ۱۳۸۰: ۲۵).

"زیمل" اعتماد را معادل کلمه ایمان، و شکلی از ایمان و وابستگی مطمئن به یک نفر یا یک اصل به کار می برد به اعتقاد وی نوعی ایمان و اعتقاد به افراد جامعه است" (کمالی، ۱۳۸۴: ۱۳). "گیدنز" مفهوم اعتماد را با تعریفی که از فرهنگ آکسفورد انگلیسی به عاریت گرفته است آغاز می کند و اعتماد را به عنوان اطمینان یا اتکا به نوعی کیفیت، یا صفت و یا اطمینان به حقیقت عبارت یا گفته ای توصیف می کند. به اعتقاد وی مفهوم اطمینان و اتکا با هم مرتبط می باشند (گیدنز، ۱۳۹۰: ۳۷).

"لومان" معتقد است که اعتماد به نحو ویژه ای با ریسک در ارتباط است و آنجا که اعتماد مطرح است، شقوق مختلفی به صورت آگاهانه در ذهن فرد، برای تصمیم گیری در خصوص اعمال کردن یک روش وجود دارد. فردی که شقوق مختلف را در نظر نمی گیرد در وضعیت اطمینان قرار دارد. حال آنکه کسی که شقوق مختلف را شناخته و سعی در مقابله با خطرات دارد، با مسأله اعتماد سرو کار دارد (همان: ۳۹). لومان، مفهوم اعتماد را از اطمینان متمایز می سازد. مفهوم اطمینان در نظر او شبیه مفهوم اعتماد در نظریات پارسونز است اما اعتماد از نظر لومان یک واسطه ارتباطی عام جهت کاهش پیچیدگی و عدم قطعیت اجتماعی در نظام است (جالوا، ۲۰۰۳: ۱۸۴). به نظر او جایی که کنترل به پایان می رسد، اعتماد آغاز می شود. به عبارتی اگر اعتماد وجود داشته باشد دیگر مجبور نیستیم نگران دانش کنترل ارتباط باشیم (جالوا، ۲۰۰۳: ۱۸۸). لومان بایک گرایش کلی به سوی اعتماد به خود، اعتماد را باز شناسی کرده است (فیلد، ۱۳۸۸: ۱۰۵ به نقل از لومان، ۱۹۸۸).

"مورتین دوئیچ" نیز معتقد است که اعتماد عبارت است از انتظار وقوع رویداد، به طوری که این انتظارات منجر به رفتاری گردد که در صورت برآورده شدن انتظارات فرد، پیامدهای انگیزشی مثبتی در وی ایجاد کند و در غیراین صورت پیامدهای منفی در پی داشته باشد (زین آبادی، ۱۳۸۷: ۱۵، به نقل هنسلین).